

Beethoven'ın 14 nolu piyano sonatına neden "Ay Işığın Sonatı" denmektedir?

Eserin adıyla ilgili pek çok rivayet vardır. 1801 yılında bestelediği eserine "Ay Işığın Sonatı" ismini Beethoven vermemiştir. Alman eleştirmen ve yayıncı Ludwig Rellstab, Lucern gölünde gezerken sonatı ilk duyduğunda ay ışığının göle yansımından ve ortaya çıkan manzaradan esinlenerek sonata bu ismi vermiştir.

Sonatin ilham kaynağı konusunda bir bilgi var mı?

Yine bir takım rivayetler vardır. Beethoven eseri aynı zamanda öğrencisi olan, tutkuyla aşık olduğu Kontes Guilietta Gucciardi'ye ithaf etmiştir. Bazı müzikologlar eserin ilk bölümünün müzikal özellikleriyle bu platonik aşkı bağdaştırırlar. Bazılarıysa sonatın bu aşkla ilgisi olmadığını, Beethoven'ın erken yaşta vefat eden bir arkadaşının cenaze törenini izlerken hissettiği acının bir ifadesi olduğunu savunurlar. Beethoven'ın el yazmasında Mozart'ın Don Giovanni operasından Don Giovanni'nin öldürülmesi anından notalar olduğunu, o noktada akoron do diye minöre

çözümlendiğini ve Beethoven'ın da bunu Ay Işığın Sonatı'nın tonalitesi olarak seçtiğini dolayısıyla da aşktan ziyade ölümle ilintili olduğunu iddia ederler.

Eseri daha iyi anlayabilmemiz için sonat ve sonat formunun ne olduğunu açıklar mısınız?

Sonata formu (Sonata allegro da denir/ Sonata-allegro form), Rokoko döneminde form arayışıyla ortaya çıkmıştır. Sadece sonatın değil, senfonilerin, konçertoların ve oda müziği eserlerinin de formu olarak kullanılmıştır. Klasik dönemde damgasını vurmuştur. Üç/Dört bölümlü çalgı formu Sonata'la (ya da Sonata döngüsü diyelim / Sonata Cycle) sonata formunu karıştırmak için sonata formunu bir yazım formülü olarak düşünebilirsiniz.

Sonata (Sonata döngüsü / Sonata cycle), hızlı-yavaş-hızlı tempo iskeletinden ortaya çıkmış, buna ilerleyen yıllarda üçüncü bölüm

olarak "dans" bölümü eklenmiştir ki bu genellikle Menuet ve Trio formu olarak karşımıza çıkar. Dönemin sonlarına doğru Beethoven, Menuet yerine bir başka dans formu olan Skerzo'yu tercih etmiştir. Sonata döngüsünün ilk bölümü Sonata formundadır. Sonata formu Sergi (Exposition), Gelişme (Development), Yeniden Sergi (Recapitulation) başlıklı üç kesitten oluşur. Düz yazıdaki giriş, gelişme, sonuç paragraflarına benzetilebilir.

Sergi kesitinde Sonatın iki teması birbirine zıt tonalitelere bir köprüyle bağlanmış biçimde duyulur. Gelişme kısmında besteci modülasyonlarla ana fikri işler, arayışlara yönelir. Yeniden sergide ise başta duyulan iki tema bu defa eserin ana tonunda sergilenir ve kapanış ve bazen koda kısımlarıyla bölüm sona erer.

Sonatin ikinci bölümü yavaş bö-

"1801 YILINDA BESTELEDİĞİ ESERİNE "AY IŞIĞI SONATI" İSMİNİ BEETHOVEN VERMEMİŞTİR. ALMAN ELEŞTİRMEN VE YAYINCI LUDWIG RELLSTAB, LUCERN GÖLÜNDE GEZERKEN SONATI İLK DUYDUĞUNDA AY IŞIĞININ GÖLE YANSIMASINDAN VE ORTAYA ÇIKAN MANZARADAN ESİNLENEREK SONATA BU İSMİ VERMİŞTİR."

lündür. Tema ve varyasyonlar ya da diğer formlarda olabilir.

Üçüncü bölümse, dans bölümü varsa Menuet ve Trio, yoksa son bölüm olan hızlı bölümdür. Son bölüm de birinci bölüm gibi sonat formunda olabilir. Ya da Rondo formunda. (Rondo formundan da dilerseniz bir başka sefere bahsedelim)

Ay Işığı'nda kullanılan form ve önemi nedir? Beethoven bu sonatını neden "Quasi una fantasia" olarak niteledirmiştir?

Beethoven yaptığı yeniliklerle Klasik dönemle Romantik dönem arasında adeta bir köprüdür. Romantik dönemin kapılarını aralamıştır. Bu sonat da yenilikçi anlayışına bir örnektir. "Quasi una fantasia" tanımlamasıyla Beethoven, eserinin klasik dönemin bilindik sonat anlayışının dışına çıkacağını sinyalinin verir. Fantezi stilinde/ tarzında Sonat demektir. Az önce Sonat döngüsünde hızlı-yavaş-hızlı kalıbının takip edildiğinden bahsettik. Oysa Ay Işığı'nda beklenildiği gibi ikinci bölüm değil ilk bölüm yavaş bölümdür. İkinci bölüm dans bölümü, üçüncü son bölüm ise hızlı bölümdür.

Ay Işığı'nın ilk bölümünde göze çarpan özellikleri nasıl sıralayabiliriz?

İlk bölümde sağ elde üçlemelerin eşlik ettiği derin ana melodi sol elde bas oktavlarla ve akorlarla

desteklenir. Sakin ve meditatif bir havadadır. Sağ eldeki üst melodinin olmadığı ölçülerde tek başına çalınan üçlemelerin ilk notaları tınılarıyla çan sesini anımsatır. Üst sesin varlığıyla bölümün yapı taşı olan bu üçlemeler ikinci plana düşerek ana melodiye derinlik ve zenginlik katar.

Beethoven bölümün başına "çok zarif ve sürekli pedallı çalınmalıdır" yönlendirmesini not düşmüştür. Ancak bugünkü piyanoların pedal yapısı o günkü pedallar gibi olmadığından baştan sona pedal değiştirmeden çalmak uygun değildir.

Bölüm sonat formunu takip eder. Beethoven'ın öğrencisi, Franz Liszt'in hocası Carl Czerny, Ay Işığı Sonatı'nın bu bölümünü "uzaktan hayali bir sesin yakarışını, ağırtını duyuran, adeta bir gece müziği; noktürn" olarak tanımlar.

Liszt, sonatın ikinci bölümü için "iki uçurum arasındaki çiçek" nitelendirmesini yapmıştır? Sonatın üçüncü bölümündeki özelliklerden de bahsederek Liszt'in tanımlamasını açıklayabilir misiniz?

Liszt'in uçurumdan kastı birinci bölümün sukunetiyle üçüncü bölümün fırtınalı karakteri arasındaki tezat olmalıdır. Sakin, son derece duygu dolu, lirik birinci bölümün tersine üçüncü bölüm çıkıcı arpej pasajlarının ani fortellerle

Evren Kutlay

desteklendiği ve zaman zaman pianissimolara düşüşle gerilimlerin yaratıldığı son derece tutkulu bir bölüm olarak karşımıza çıkar. Bu bölüm de birinci bölüm gibi Sonat formundadır fakat ruhsal bağlamda birinci bölümde yaratılan havanın tam tersini yansıtır. Dolayısıyla ikinci bölüm, tek başına bir bölüm olarak değerlendirilmekten ziyade bu iki uç noktadaki bölümü bağlayan bir ara kesit olarak değerlendirilebilir. Liszt de muhtemelen bu bakış açısıyla ikinci bölümü tasvir ederken "iki uçurum arasındaki çiçek" nitelendirmesini yapmıştır.

Ay Işığı Sonatı'nı siz hangi kayıtlardan dinlemeyi tercih edersiniz?

Ben Artur Rubinstein'in ve Wilhelm Kempff'in yorumlarını çok beğeniyorum.

* Yrd. Doç. Dr. Evren Kutlay
Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik ve Sahne Sanatları Bölümü

Yayına Hazırlayan: Ali Nihat Eken

